AD GALENUM.

Dittographiae in Codicibus antiquis. — Μέτωπα et μετώπια margines *Codicum. — Antiquissimi Hippocratis Codices aetate Galeni. — Correctorum levitas. — διφθέραι et διάφοροι confusa.*

Duo sunt apud Galenum loci admodum memorabiles ubi docet quomodo dittographiae in Veterum libris nasci soleant. Alter legitur in Commentario ad Epidem. libr. I. Tom. IX. p. 30. Charter. his verbis: *μία μὲν αὕτη παραμυθία τῆς κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν ἐπαναλήψεως —, ἑτέρα δὲ, ἣν ἴσμεν πολλάκις γιγνομένην ἐπὶ πολλῶν συγγραμμάτων· ἐνίοτε γὰρ ὑπὲρ ἑνὸς πράγματος διττῶς ἡμῶν γραψάντων εἶτα τῆς μὲν ἑτέρας γραφῆς κατὰ τὸ ὕφος οὔσης, τῆς δ' ἑτέρας ἐπὶ θάτερα τῶν μετώπων ὅπως κρίνωμεν αὐτῶν τὴν ἑτέραν ἐπὶ σχολῆς δοκιμάσαντες, ὁ πρῶτος μεταγράφων τὸ βιβλίον ἀμφότερα ἔγραψεν εἶτα μὴ προσσχόντων ἡμῶν τῷ γεγονότι* (vitiose editur *παρασχόντων ἡμῶν τὸ γεγονὸς*) *μηδὲ ἐπανορθωσαμένων τὸ σφάλμα διαδοθὲν εἰς πολλοὺς τὸ βιβλίον ἀνεπανόρθωτον ἔμεινεν.* De eadem re scribit in Commentario ad Hippocratis librum *κατ' ἰητρεῖον* Tom. XII. p. 91. Charter.: *συμβαίνει δὲ ἐν τοῖς βιβλίοις — ἄλλως καὶ ἄλλως ἐνίοτε τὸν γραφέα* (*auctorem* libri sic appellat) *τὰ αὐτὰ πράγματα γράφειν* (*καθ'*) *ἑαυτὸν σκοπούμενον ᾗ τινι λέξει χρήσηται μᾶλλον, εἶθ' εὑρόντα τὸν βιβλιογράφον ἐνίας μὲν αὐτῶν ἐν τοῖς μετώποις γεγραμμένας, ἐνίας καὶ κατὰ τοῦ μετώπου πάσας ἐγγράψαι* (vitiose editur *ἔγραψε*) *τῷ ἐδάφει τοῦ συγγράμματος ἐν ᾗ κάλλιςα τάξει δόξουσιν εὐλόγως κεῖσθαι.* Quem usum habeat huius rei observatio, quam Medicorum eruditissimus *scire se* scribit *in multis libris saepe usu venire* (*ἣν ἴσμεν πολλάκις γιγνομένην ἐπὶ πολλῶν συγγραμμάτων*), alias ostendam et in aliis quibusdam et in Dione Chry-

sostomo, qui saepe in Codicis sui marginibus rem eandem alio atque alio modo formavit, postea optimam orationis formam (ut Galeni verbis utar) *ἐπὶ σχολῆς δοκιμάσων*, sed qui Codicem descripserunt *ἀμφότερα ἔγραψαν* et quod in textu et quod in margine erat scriptum. Notum est *textum* appellari *τὸ ὕφος* et *τὸ ἔδαφος τοῦ συγγράμματος*: *margines* librorum *μέτωπα* et *μετώπια* appellantur, cuius rei duo exempla e Galeno proferam. In Commentario ad Epidem. lib. III. Tom. IX. p. 249. Chart. ita scribit: *δῆλον ὅτι παρεγγέγραπται τοῦτο πρός τινος, οὐχ ὑφ' Ἱπποκράτους αὐτοῦ γέγραπται. Τάχα δέ τις καὶ προσέγραψεν ἕνεκεν ἑαυτοῦ καθάπερ εἰώθαμεν ὑπόμνησιν ἐν τοῖς μετωπίοις τὰ τοιαῦτα προσγράφειν. εἶτά τις τῶν μεταγραφόντων τὸ βιβλίον ὡς αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως ὂν εἰς τὸ ὕφος αὐτὸ μετέθηκεν*, ubi suppleverim: *εἰώθαμεν (εἰς) ὑπόμνησιν — τὰ τοιαῦτα προσγράφειν.* Alterum exemplum est in Commentario ad Epidem. lib. IV. Tom. IX. p. 499. Chart.: *ἀλλ' οὔτε τῶν ἄλλων ἀντιγράφων εὗρον ἔν τινι ταύτην τὴν γραφὴν οὔτε τις τῶν ἐξηγητῶν οἶδεν αὐτὴν πλὴν ὅτι Διοσκορίδης αὐτὸς ἐν τῷ μετώπῳ τοῦ βιβλίου προσέγραψεν ἐν δύο μόνοις ἀντιγράφοις εὑρηκὼς (εὑρηκέναι) ὡδί πως ἔχουσαν τὴν λέξιν.* Est operae pretium videre in iis quae continuo sequuntur quanti laboris esset illis temporibus cognoscere quae esset in scriptura controversa et incerta librorum auctoritas. Sic enim pergit Galenus: *οὐ μὴν ἡμεῖς γε ἐν δυοῖν ἀλλ' ἐν πᾶσιν οἷς ἀνέγνωμεν οὕτως ἔχουσαν εὕρομεν τὴν λέξιν ἐξεπίτηδες ἅπαντα μὲν ἰδόντες τὰ κατὰ τὰς δημοσίας βιβλιοθήκας, ἅπαντα δὲ τὰ παρὰ τοῖς φίλοις.* Permulta leguntur apud Galenum testimonia unde discas quam parum fidei iam tum Codicibus haberi potuerit utpote neque antiquissimis neque diligenter descriptis sed omni genere oscitantiae et temeritatis aut corruptis aut interpolatis. Passim apud Galenum de interpolatorum impudentia ac levitate querelae leguntur, ex quibus unam audi ex Comment. ad Epidem. lib. VI. Tom. IX. p. 521. Chart.: *Αἰνιγματωδέςερον ἡ λέξις σύγκειται καὶ διὰ τοῦτο καὶ γραφὰς αὐτῆς πλείονας ἐποιήσαντο καὶ ταῖς γραφαῖς οἰκείας ἐξηγήσεις· ἀληθέςερον δ' ἂν εἴποι τις ὅτι οὐ ταῖς γραφαῖς τὰς ἐξηγήσεις ἀλλὰ ταῖς ἐπινοηθείσαις ἐξηγήσεσι προσαναπεπλάκασι τὰς γραφάς.* Quamquam hoc omnes Critici in loco pessime depravato faci-

mus ut excogitata prius necessaria verborum sententia, sic ipsam scriptoris manum ex vitiata lectione indagemus, sed aliud est sollerter et acute id facere, aliud impudenter quodlibet comminisci.

De antiquis Hippocratis Codicibus luculentum est Galeni testimonium in Commentario ad Hippocratis librum *κατ' ἰητρεῖον* Tom. XII. p. 2. Chart.: *τινὲς καὶ πάνυ παλαιῶν βιβλίων ἀνευρεῖν ἐσπούδασαν πρὸ τριακοσίων ἐτῶν γεγραμμένα τὰ μὲν ἔχοντες ἐν τοῖς βιβλίοις, τὰ δὲ ἐν τοῖς χάρταις, τὰ δὲ ἐν διαφόροις φιλύραις, ὥσπερ τὰ παρ' ἡμῖν ἐν Περγάμῳ*, quem locum insigni errore liberare iuvat. Non enim illi antiquissimi libri scripti erant *ἐν διαφόροις φιλύραις*, neque ea verba significant: »*in tiliaceis membranis*" ut Interpreti visum est, quod mihi quidem novum et inauditum membranarum genus esse videtur. Nihil huc facit vetus mos scribendi in tabellis tiliaceis, quae apud Dionem Cassium 72, 6. appellantur *γραμματεῖα οἷα ἐκ φιλύρας ποιεῖται*; vide Fabricium ad Dionem Cassium 67, 15. ubi legitur: *καὶ σφῶν τὰ ὀνόματα εἰς σανίδιον φιλύρινον δίθυρον ἐγγράψας*. Scripti erant Hippocratis vetusti libri in *membranis*, ut opinor, id est in *pellibus*, quod dubitare non sinunt verba Galeni *ὥσπερ τὰ παρ' ἡμῖν ἐν Περγάμῳ*. Quid igitur scripsit? Nempe *τὰ δὲ ἐν διφθέραις ὥσπερ τὰ παρ' ἡμῖν*. Ubi semel *διφθέραις* corruptum est in *διαφόροις*, sciolus de suo *φιλύραις* inseruit. *Διφθέραι libri in membranis scripti* et olim in Ionia appellabantur, teste Herodoto V. 58, et notum est vetus proverbium:

ὁ Ζεὺς χρόνιος κατεῖδεν εἰς τὰς διφθέρας.

et post Cratetis tempora pervulgatus est usus, ut apud Ciceronem ad Att. XIII. 24: *Quatuor διφθέραι sunt in tua potestate.*

Haec igitur erant antiquissima Hippocratis volumina, quae multo studio tum reperiri potuerunt, *πρὸ τριακοσίων ἐτῶν γεγραμμένα*, ut Galenus testatur. Longe longeque antiquiora suspicatus fueris tum superesse, sed secus esse vides.

(*Continuabitur*).

C. G. C.